

A. De Franse republiek

In dit hoofdstuk staat de Franse republiek centraal. Onder andere op de historie en op de bronnen van het constitutionele recht zal worden ingegaan.

Historie, territoire, volk

De constitutionele ontwikkeling

1789 is het beginpunt van de ontwikkelingen van het geschreven constitutionele recht. In dat jaar verlangden de revolutionairen een constitutie. Twee jaar later komt de eerste volledige constitutie tot stand met daarin de *Déclaration* die in 1789 aangenomen werd door de *Assemblée*. Onder deze constitutie is de Franse regeringsvorm een **constitutionele monarchie** waarbij een vergaande scheiding van de machten aanwezig is. In 1792 ontheft de *Assemblée* de koning tijdelijk van zijn bevoegdheden en stelt een voorlopige uitvoerende macht in. Ook wordt er een **Nationale Conventie** gekozen die een nieuwe constitutie voor moet bereiden. Op 21 september 1792 wordt de **republiek** geboren; het koningschap wordt afgezworen. De nieuwe constitutie wordt echter nooit in de praktijk gebruikt: er volgt een schrikbewind.

In de constitutie die in 1795 tot stand komt, is een vergaande **machtscheiding** te vinden als reactie op het schrikbewind. Vier jaar later nemen Bonaparte, Sieyès en Ducos de macht over na een aantal staatsgrepen en laten een constitutie maken. De **uitvoerende macht** heeft sterk overwicht in deze constitutie. Tot de val van Napoleon blijft deze constitutie van kracht. Op 4 juni 1814 komt de *Charte octroyée* tot stand, een constitutie die het ontbindingsrecht kent maar niet de politieke ministeriële verantwoordelijkheid. Het systeem dat onder Lodewijk XVIII ontstaat, nijgt naar een constitutionele monarchie met een parlementair stelsel. Deze constitutie geldt tot 1830 en hierna komt de *Charte révisée* tot stand waaronder zich langzaam aan een echt **parlementair stelsel** vestigt. Dankzij de **februari-revolutie** in Parijs gaat het regime in 1848 ten onder. De laatste koning van Frankrijk, Louis-Philippe, doet afstand van zijn troon.

Op 4 mei 1848 wordt de **republiek** uitgeroepen en een paar maanden later komt er een nieuwe constitutie tot stand. Deze constitutie wordt aangeduid als een *constitution cocktail* omdat zij elementen bevat van zowel een parlementair stelsel als een presidentieel stelsel. Drie jaar later wordt een staatsgreep uitgevoerd door de president van de republiek, Louis-Napoleon. In 1852 komt er een nieuwe constitutie tot stand die gekenmerkt wordt door **herstel van het keizerschap**. In 1870 wordt de keizer gevangen genomen en wordt wederom de republiek uitgeroepen. Drie constitutionele wetten komen tot stand in 1875 waarin gekozen wordt voor de republiek. Dit wordt de derde republiek. Deze republiek heeft geen constitutie in formele zin gekend. Kenmerken van het **constitutionele bestel** van deze republiek zijn:

- Een **tweekamerstelsel**: de *Chambre des députés* en de Senaat. Deze kamers hebben de wetgevende macht;
- Een **president**: hij heeft de uitvoerende macht. Hij heeft het recht om de kamer te ontbinden als de Senaat daarmee instemt.

Bovenstaand systeem werkte in de **praktijk** echter niet: de president had nagenoeg een representatieve rol en het ontbindingsrecht werd niet meer gebruikt. Na 1940 is het een puinhoop wat betreft regeringen die de macht hebben. In 1945 wordt door het volk bij referendum uitgesproken dat er een nieuwe constitutie gemaakt moet worden. Charles de Gaulle wordt hoofd van de regering. Hij blijft een jaar aan de macht en keert later weer terug als redder van het vaderland. Op 27 oktober 1946 wordt de vierde republiek geboren wanneer de zoveelste constitutie aanvaard wordt.

De bronnen van het constitutionele recht

De constitutie van 4 oktober 1958

De constitutie van 4 oktober 1958 wordt bij referendum aanvaard met bijna 80% van het aantal stemmen vóór op 28 september 1958. Het ontwerp is sterk beïnvloed door de ideeën van De Gaulle en Michel Debré. Op de vierde van oktober wordt de constitutie van de vijfde republiek afgekondigd. Deze constitutie kenmerkt zich door de poging tot het versterken van het staatsgezag tegenover politieke partijen. Volgens De Gaulle waren zij de hoofdoorzaak van de machteloosheid van de voorgaande regimes.

Art. 89 constitutie bevat de **wijzigingsprocedure**. Deze procedure verloopt in drie fasen:

1. Er komt een **initiatief** tot wijziging. Dit initiatief berust bij de president op voordracht van de minister-president of een lid van het parlement;
2. Het *projet* tot herziening moet door beide kamers **aanvaard** worden. De Senaat kan een wijziging van de constitutie blokkeren;
3. Er zijn twee **procedures** mogelijk na aanvaarding door de kamers:
 1. Het aanvaarde *projet* wordt aan een **referendum** onderworpen;
 2. De president legt het *projet* voor aan het congres dat het onderwerp met drievijfde van het aantal stemmen aanvaarden moet. Het congres is de verenigde vergadering van *Assemblée* en Senaat.

De organieke wetten en 'ordonnances'; overige bronnen van constitutioneel recht

Onder de **organieke wetten** werd in 1946 verstaan de wetten betreffende de inrichting, samenstelling en bevoegdheden van de *pouvoirs publics*. In 1958 zegt men dat organieke zich onderscheiden van gewone wetten door hun wijze van totstandkoming. Dat benadrukt namelijk hun karakter van constitutioneel recht. Bijna alle organieke wetten zijn tot stand gekomen in de vorm van **ordonnances** die door de regering uitgevaardigd en door de president ondertekend zijn.

Andere bronnen van constitutioneel recht, zijn de volgende:

- **De reglementen van orde;**
- **Ongeschreven recht;**
- **Jurisprudentie;**
- **Internationale overeenkomsten.**

Het staatshoofd

Organen

De president wordt **rechtstreeks** en bij algemeen kiesrecht voor vijf jaar gekozen. Hij is onbeperkt herkiesbaar. Om presidentskandidaat te zijn, moet je de Franse nationaliteit hebben, minimaal 18 jaar oud zijn en niet zijn ontzet van het kiesrecht. Daarnaast mag hij geen andere publieke functie of een particulier beroep hebben. De president moet gekozen worden met de **absolute meerderheid** van het aantal uitgebrachte stemmen. De functie **eindigt** wanneer het mandaat van vijf jaar afgelopen is, als de president overlijdt of aftreedt, als de president definitief verhinderd is het ambt te vervullen of als de president veroordeeld wordt. Wanneer de functie eindigt, wordt het presidentschap tijdelijk waargenomen door de voorzitter van de Senaat. Tijdens deze periode zijn ontbinding van de *Assemblée* en herziening van de constitutie niet mogelijk.

Politiek is de president **geen verantwoording** aan het parlement verschuldigd; de verantwoordelijkheid berust bij de regering. Hij is niet aansprakelijk voor handelingen die hij in zijn functie uitgeoefend heeft, behalve in een procedure voor het Internationaal Strafhof. Hij is alleen aansprakelijk voor ernstige nalatigheid in het uitoefenen van zijn functie.

Bevoegdheden

Een president heeft persoonlijke bevoegdheden en bevoegdheden die hij samen met anderen uitoefent.

De **persoonlijke bevoegdheden** onderscheiden zich doordat het contraseign van de minister-president en bij de materie betrokken ministers ontbreekt. De belangrijke rol van de president komt tot uitdrukking in zijn voorzitterschap van de ministerraad. De president heeft de volgende **persoonlijke bevoegdheden**:

- Het **benoemen en ontslaan van de minister-president**. Voor het ontslag is formeel noodzakelijk dat de minister-president zijn ontslag van zijn regering aanbiedt;
- Het houden van een **referendum**. Hij kan hiertoe besluiten bij **decreet**. Het referendum moet gaan over een wetsontwerp inzake de inrichting van de staatsinstellingen (*pouvoirs publics*), een wetsontwerp dat gaat over wijzigingen betreffende het economische of sociale beleid van de natie of een wetsontwerp die gaat over het machtigen tot ratificatie van een verdrag dat weerslag zou kunnen hebben op het functioneren van de staatsinstellingen. Het besluit tot het houden van een referendum kan alleen genomen worden op voorstel van de regering of op gezamenlijk voorstel van beide kamers;
- Het recht op **ontbinding van de Assemblée nationale**;
- Het nemen van alle gewenste maatregelen in geval van **staatsnood**;
- Het recht op **message**. De president heeft het recht te communiceren met de kamers. Deze communicatie geschiedt door *messages* die meestal voorgelezen worden door de kamervoorzitter. Van dit recht wordt weinig gebruik gemaakt;
- Het benoemen van drie van de negen leden van de *Conseil constitutionnel* en diens voorzitter.

De **gedeelde bevoegdheden** van de president kenmerken zich door het **contraseign** van de minister-president en meestal de primair bij de voorbereiding en uitvoering van het besluit betrokken minister. De regering draagt **politieke verantwoordelijkheid** voor het handelen van de president door het contraseign. Het parlement kan daarover inlichtingen inwinnen. In eerste instantie bepaalt de president de **hoofdlijnen** van het te voeren beleid. De president heeft de volgende gedeelde bevoegdheden:

- Het benoemen en ontslaan van ministers;
- Het **afkondigen van wetten** (*lois*);
- Het **ondertekenen** van *ordonnances* en decreten;
- Het benoemen van de hoge rijksambtenaren en militairen. De minister-president benoemt de lagere ambtenaren;
- Het benoemen van ambassadeurs en buitengewone gevolmachtigden;
- Het verlenen van **gratie**;
- Het openen en sluiten van de **buitengewone zitting** van het parlement;
- Het **verklaren van oorlog** na machtiging daartoe van het parlement;
- Het voeren van **buitenlands beleid**.

De regering

Organen

De **regering** bestaat uit de minister-president, de ministers en staatssecretarissen. De ministers kun je onderscheiden in **ministers van de staat**, **ministers-gedelegeerden** en **ministers met portefeuille**. De eerste soort kan wel of geen portefeuille hebben; de tweede soort heeft meestal als taak het ontlasten van de minister-president of een andere minister; de derde soort zijn de eigenlijke departemenshoofden. De president benoemt en ontslaat de minister-president. De andere ministers en de staatssecretarissen worden tevens benoemd en ontslagen door de president, maar op voordracht van de minister-president en onder diens contraseign.

Iemand die lid is van de regering, mag niet ook lid zijn van een van de kamers of van het Europees Parlement.

Ministers en staatssecretarissen zijn op financieel en strafrechtelijk gebied **aansprakelijk**. Financieel zijn ze aansprakelijk jegens particulieren en jegens de staat. Dat laatste krachtens **comptabiliteitsrecht**.

[facebook.com/slimstuderenrechtengroningen](https://www.facebook.com/slimstuderenrechtengroningen)

De belangrijkste **collegiale instelling** op centraal niveau wordt gevormd door de **ministerraad**. Deze instelling komt iedere week bijeen en wordt voorgezeten door de president. Omtrent de **besluitvorming** in de ministerraad bestaat veel onduidelijkheid. Aangenomen wordt dat besluiten alleen tot stand kunnen komen als zij minstens de instemming van de president hebben. De constitutie schrijft behandeling van een aantal onderwerpen in de ministerraad voor, zoals ontwerpen van wetten. Naast de ministerraad is er ook nog een **kabinetsraad** (*Conseil de cabinet*). Deze raad wordt voorgezeten door de minister-president. Hij neemt zelf geen besluiten maar bereidt ze wel voor.

Bevoegdheden

De regering vormt de **schakel** tussen de rechtstreeks gekozen president en de rechtstreeks gekozen *Assemblée*. De regering kan gekwalificeerd worden als de instantie die het door de president uitgestippelde beleid uitvoert en dit verdedigt in het parlement. In de constitutie wordt onderscheid gemaakt tussen **bevoegdheden** die toekomen aan de regering als collegiale instelling en bevoegdheden die aan de minister-president toekomen.

De **minister-president** valt te beschouwen als de rechterhand van de president. Er moet daarom een goede samenwerking tussen hen bestaan. De minister-president heeft de leiding van de wetgevingsprocedure en daartoe beschikt hij over diverse belangrijke bevoegdheden. Zo heeft hij het recht van initiatief. Daarnaast leidt hij de regering en is hij verantwoordelijk voor de landsverdediging en de uitvoering van wetten.

De **regering** bepaalt en leidt het nationaal beleid en beschikt daartoe over het bestuursapparaat en het leger. De regering heeft onder andere de volgende **bevoegdheden**:

- Het recht van amendement;
- Eisen dat wetsontwerpen- en voorstellen door een bijzondere kamercommissie onderzocht worden voordat ze plenair behandeld worden;
- Een spoedbehandeling van wetsontwerpen eisen;
- Het tempo van de begrotingsbehandeling versnellen;
- Het opwerpen van niet-ontvankelijkheid van amendementen.

Bij decreet worden de taken van de **ministers** vastgesteld in de ministerraad en de kabinetsraad. De ministers hebben geen reglementerende bevoegdheid, tenzij deze aan hen is toegekend in de wet. Ze moeten decreten contrasigneren van de president of de minister-president als zij belast zijn met de uitvoering ervan. De minister-president is gelijk aan de andere ministers, maar toch functioneert hij als chef van hen.

Het parlement

Organen

Het parlement kent de volgende **organen**:

- De **Assemblée**. De leden hiervan worden rechtstreeks gekozen bij algemeen kiesrecht. Het kiesstelsel betreft een **meerderheidsstelsel** dat toegepast wordt in bij de wet ingestelde districten. In ieder district wordt één kandidaat gekozen. Er wordt gestemd in twee rondes. In de eerste is de absolute meerderheid vereist en in de tweede de relatieve meerderheid;
- De **Senaat**. Senatoren worden **indirect gekozen**. Per departement vinden de verkiezingen plaats waarin een of meer leden gekozen worden, afhankelijk van het aantal inwoners. De leden van de *Assemblée* kiezen de senatoren samen met de leden van de *Conseil régional* en de *Conseil général*. In departementen waar drie of minder leden gekozen worden, geldt hetzelfde kiesstelsel als bij de verkiezing van de leden van de *Assemblée*. Bij vier of meer leden geldt het stelsel van evenredige vertegenwoordiging.

Voor de **rechtspositie** van kamerleden zijn de immunititeiten en de schadeloosstelling van belang. De **immunititeiten** houden in dat een parlamentslid niet vervolgd, opgespoord, aangehouden, gedetineerd of veroordeeld kan worden als het gaat om meningen die door hem geuit zijn in de uitoefening van zijn functie. Zowel civiel- als strafrechtelijk geldt deze **niet-aansprakelijkheid**. Buiten het parlement zijn de leden wel aansprakelijk. De **onschendbaarheid** van de leden beoogt te voorkomen dat ze hun mandaat niet uit kunnen oefenen; daarom zijn ze beschermd tegen arrestatie of een andere vrijheidsberovende maatregel. De **schadeloosstelling** houdt in dat de parlamentsleden het gemiddelde salaris van de hoogste ambtelijke functies, een verblijfskostentoeelage en een functionele toelage krijgen.

In de volgende gevallen vindt een **buitengewone zitting** van het parlement plaats:

- Op **verzoek** van de minister-president of de meerderheid van de leden van de *Assemblée*;
- Van **rechtswege** na de verkiezing van een ontbonden *Assemblée* of om buiten de periode van een zitting een *message* van de president aan te horen.

In de **Reglementen van Orde** staan bepalingen die gaan over de organisatie en werkwijze van de kamers. Ze worden zelfstandig vastgesteld door de kamers zelf. Enkele belangrijke **onderwerpen** die er in geregeld worden:

- Het **Bureau**. Dit zorgt voor het goede verloop van de beraadslagingen en het geeft leiding aan de administratieve diensten;
- Het **presidium**. Het stelt de ontwerp-kameragenda vast, voorzover de regering de agenda niet al heeft vastgesteld;
- De **vaste commissies**. Ze zijn bevoegd kennis te nemen van alle onderwerpen die zich aandienen op haar terrein bij de kamer;
- De **bijzondere commissies**;
- De **enquêtecommissies**. Deze commissies kunnen onderzoek doen naar bepaalde feiten die door de kamer aangeduid zijn of naar het beheer van overheidsdiensten en -bedrijven;
- De **kamerfracties**. Politieke partijen en groeperingen worden erkend in de constitutie. Voor hen bestaat een regeling;
- De **plenaire kamervergaderingen**.

Bevoegdheden

De *Assemblée* heeft als eigen **bevoegdheden**:

- Het kiezen van de voorzitter;
- Het vaststellen van haar Reglement van Orde;
- Het instellen van *ad hoc* commissies;
- Het instellen van enquêtecommissies;
- Verzoeken om een buitengewone zitting van het parlement te doen plaatsvinden.

De **Senaat** heeft ongeveer dezelfde bevoegdheden als de *Assemblée*. Het verzoek tot een buitengewone zitting en het aannemen van een motie van wantrouwen zijn echter uitgesloten. De **wetgevende bevoegdheid** is de belangrijkste bevoegdheid van de *Assemblée* en Senaat **tezamen**.

De wetgeving

De **wetgevende macht** van het parlement is **limitatief** omschreven. In art. 34 van de constitutie staat een opsomming van de onderwerpen ten aanzien waarvan het parlement bevoegd is. De onderwerpen die niet horen tot het terrein van de wetgever in formele zin behoren tot de bevoegdheid van de minister-president. De wetgevende bevoegdheid van het parlement vloeit ook voort uit **algemene rechtsbeginselen**. Ook van belang is dat de minister-president in alle gevallen waarin de wet in formele zin verwijst naar uitvoeringsbesluiten zonder dat sprake is van een uitdrukkelijke verwijzing, deze kan nemen in de vorm van decreten.

De minister-president heeft het **initiatiefrecht** van wetten. Ook de *Assemblée* en de Senaat hebben dit recht. Eerst wordt een **wetsontwerp** op het betrokken departement voorbereid, waarna er advisering volgt, net als behandeling door de ministerraad. Het ontwerp wordt ingediend bij de *Assemblée* of de Senaat. De **beraadslaging** kan beginnen als het rapport van de commissies binnen is en concludeert tot verwerping, aanvaarding of amendering en de regering daarop geantwoord heeft. Deze beraadslaging vindt echter niet plaats als de kamer vaststelt dat het ontwerp strijdig is met de constitutie of als de kamer geen reden ziet over het ontwerp te beraadslagen. Deze besluiten staan gelijk met verwerping van het ontwerp door de kamer.

De constitutie heeft de **regering** de volgende **procedurele wapens** gegeven ten opzichte van de kamer:

- Amendementen zijn ontoelaatbaar als deze leiden tot een vermindering van het staatsinkomen of toenemen een verzwaring van de publieke last;
- De regering kan de ontoelaatbaarheid opwerpen van amendementen en wetsvoorstellen die strijdig zijn met een verrichte delegatie of die het bevoegdheidssterrein van de formele wetgever te buiten gaan;
- De regering kan zich verzetten tegen behandeling van amendementen die niet onderzocht zijn in een commissie;
- De regering kan de kamer verplichten zich in één stemming uit te spreken over het ontwerp. Bij zo'n stemming kunnen allen amendementen worden betrokken die door de regering voorgesteld of aanvaard zijn;
- De minister-president kan de **vertrouwenskwestie** stellen naar aanleiding van een ontwerp dat behandeld wordt. Het moet gaan om een begrotingswet of een wet inzake sociale zekerheid. Hierna wordt de beraadslaging geschorst en kan binnen 24 uur door minstens een tiende van de *Assemblée*-leden een motie van wantrouwen ingediend worden. Als deze motie er niet komt of wordt het minimaal aantal stemmen niet behaald, dan is de tekst automatisch aangenomen. Als de motie absolute meerderheid verwerft, geldt de tekst als verworpen.

Als de beraadslaging plaats heeft gevonden, wordt gestemd over de afzonderlijke artikelen en de daarbij behorende amendementen. Daarna volgt stemming over het hele ontwerp. Hierna wordt het door de kamer, *Assemblée* of Senaat, aanvaarde ontwerp naar de andere kamer gestuurd waar ook een onderzoek door een commissie plaatsvindt. Na het verslag van de commissie volgt een beraadslaging. De wet is tot stand gekomen als de andere kamer het ontwerp aanvaardt zoals dit door de andere kamer aan was genomen. Als geen overeenstemming bereikt is, gaat de tekst net zo lang over en weer tot beide kamers tevreden zijn.

De wetgevende macht van de regering kan in de vorm van decreten en *ordonnances* uitgeoefend worden. Decreten zijn wat hun grondslag betreft te onderscheiden in autonome en niet-autonome decreten. **Autonome decreten** berusten op art. 37 Constitutie en **niet-autonome decreten** berusten op de algemene uitvoerende macht van de minister-president. Er zijn ook verschillende vormen van decreten: **eenvoudige decreten** en **decreten die de ministerraad passeren**. De eerste moeten getekend worden door de minister-president en een contraseign bevatten van de betrokken vakministers; de tweede moeten getekend zijn door de president met contraseign van de minister-president en de betrokken vakministers.

Wetgeving door de regering in de vorm van **ordonnances** is mogelijk als het parlement een **machtigingswet** aanneemt die de regering tijdens een bepaalde periode de bevoegdheid verleent om bij *ordonnance* onderwerpen te regelen die normaal gesproken tot de bevoegdheid van de formele wetgever behoren. De verlening vindt plaats ter uitvoering van een door de regering bij de indiening van het wetsontwerp aangegeven programma. De machtiging **vervalt** als er een nieuwe regering komt krachtens ongeschreven recht.

Uiteindelijk worden in de **ministerraad** de *ordonnances* vastgesteld en getekend door de president met contraseign van de minister-president en de betrokken vakministers. Op het moment van **bekendmaking**, treden ze ook in werking. Als niet voor een in de machtigingswet genoemde datum een wetsontwerp tot bekrachtiging van de *ordonnances* is ingediend bij een van de kamers, vervalt de *ordonnance* van rechtswege.

De verhouding tussen regering en parlement

De regeringsvorming

De minister-president en zijn regering moeten een **dubbel vertrouwen** hebben, namelijk van de president en van de *Assemblée*. Alleen de vertrouwensrelatie tot de *Assemblée* is formeel geregeld. De minister-president hoeft alleen zijn **ontslag** van zijn regering aan te bieden in de volgende gevallen:

- Als hij de vertrouwenskwestie gesteld heeft omtrent het regeringsprogramma of een regeringsverklaring en geen meerderheid daarvoor in de *Assemblée* verkregen is;
- Als de *Assemblée* een motie van wantrouwen aangenomen heeft.

De president moet vervolgens ontslag verlenen aan de regering en een nieuwe regering benoemen.

De controle door het parlement

Het parlement controleert de regering en beoordeelt haar politiek. Een andere vorm van controle, betreft het **vragenrecht**. Minimaal een keer per week moeten er mondelinge vragen gesteld worden door de kamerleden aan de regering. De volgende soorten **mondelijke vragen** zijn er:

- Vragen zonder debat;
- Vragen met debat waar ook anderen dan de vragensteller aan kunnen deelnemen;
- Vragen aan de regering.

Het instellen van een **enquêtecommissie** draagt ook bij aan de controle. Het doel hiervan is het verwerven van informatie. Ook van belang is het stellen van de **vertrouwenskwestie** door de minister-president voor de *Assemblée*. Het kan bijvoorbeeld gaan om een regeringsverklaring. Als deze niet de meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen krijgt, moet de premier het ontslag aanbieden van zijn regering. Het is een controlemogelijkheid van de *Assemblée* en een mogelijkheid voor de regering de *Assemblée* een vertrouwensvotum te doen uitbrengen. Een **spontane motie van wantrouwen** is ook een sterk middel van de *Assemblée*. Zo'n motie kan gebruikt worden om de regering op eigen initiatief ten val te brengen. Moties waarin een oordeel uitgesproken wordt over een regeringsbeleid, zijn niet mogelijk.

Het ontbindingsrecht

De president kan de *Assemblée* **ontbinden** na raadpleging van de minister-president en de beide kamervoorzitters. De president is helemaal vrij in het uitoefenen van het ontbindingsrecht. Hij kan het gebruiken om zijn eigen beleid door te zetten of om het door de regering zelf ontwikkelde beleid te steunen. Het recht kent de volgende **beperkingen**:

- Ontbinding kan niet plaatsvinden binnen het jaar dat volgt op de verkiezingen die gehouden zijn na ontbinding van de *Assemblée*;
- Ontbinding is niet mogelijk tijdens het toepassen van art. 16 Constitutie;
- Ontbinding is uitgesloten tijdens de waarneming van het presidentschap door de voorzitter van de Senaat of door de regering.

De ontbinding gaat **direct** in.

De hoge colleges van de staat; vaste adviescolleges

De Conseil économique, social et environnemental

De raad heeft **adviserende bevoegdheden** op het gebied van sociaal, economisch en milieuterrein. Hij adviseert verplicht aan de regering omtrent de ontwerpen van planwetten en plannen op de zojuist genoemde terreinen. Een uitzondering hierop zijn de ontwerp-begrotingswetten. De raad kan om advies vragen inzake ieder vraagstuk van sociaal-economische raad. Ook kan hij op eigen initiatief advies aan de regering uitbrengen.

De Conseil d'État

De **Conseil** bestaat uit:

- De minister-president;
- De vice-president;
- De voorzitters van de zes afdelingen;
- De gewone leden: zij vallen onder de besluitvormende leden, net als bovenstaande personen;
- De *maîtres de requête*: zij zijn belast met het voorbereiden van de besluiten;
- De *auditeurs*: zij zijn tevens belast met het voorbereiden van de besluiten;
- De staatsraden in buitengewone dienst: zij nemen geen deel aan de rechtspraak door de *Conseil*.

De *Conseil* is verdeeld in **zeven afdelingen**, te weten financiën, binnenlandse zaken, publieke werken, sociale zaken, bestuur, administratieve rechtspraak en een onderzoeksafdeling. De *Conseil* heeft **adviserende en rechtsprekende bevoegdheden**. Het advies aan de regering is verplicht ten aanzien van wetsontwerpen, ontwerpen van *ordonnances*, ontwerp-decreten, de ontwerp-*décrets simples* en wanneer de wet het voorschrijft. Ook mag de regering zelf adviezen vragen en mag de *Conseil* op eigen initiatief de regering adviseren.

De Conseil constitutionnel

De *Conseil* bestaat uit negen leden die niet per se jurist hoeven te zijn. Ze worden voor negen jaar benoemd en zijn niet herbenoembaar. Iedere drie jaar treedt een derde van de leden af. De president benoemt drie leden en de beide kamervoorzitters doen dat ook. Van rechtswege zijn de oud-presidenten lid voor het leven.

De rechtspraak

De Conseil constitutionnel

De *Conseil* fungeert als **constitutioneel rechter** inzake wetten, de Reglementen van Orde en internationale overeenkomsten. Een beroep bij de *Conseil* is niet meer mogelijk wanneer bijvoorbeeld een wet al afgekondigd is: er is sprake van **preventief toezicht**. De rechtspraak van de *Conseil* draagt het karakter van een preventieve toetsing inzake de juiste toepassing van het constitutionele recht. Tegen de uitspraken is **geen beroep** mogelijk; ze zijn bindend voor alle overige staatsinstellingen. De volgende besluiten zijn aan **toetsing** onderworpen:

- Organieke wetten. Er vindt **ambtshalve toetsing** plaats van alle erin vervatte bepalingen;
- Reglementen van Orde van de kamers en het congres. Er vindt **ambtshalve toetsing** plaats van alle erin vervatte bepalingen;
- Gewone wetten. Alleen de ter toetsing voorgelegde bepalingen worden getoetst;
- Internationale overeenkomsten. Alleen de ter toetsing voorgelegde bepalingen worden getoetst.

Wanneer de *Conseil* oordeelt dat er sprake is van **inconstitutionaliteit** mogen de wetten (of bepalingen daarvan) niet afgekondigd worden of mogen de getroffen bepalingen niet worden toegepast van de Reglementen van Orde. De goedkeuringwet mag niet tot stand komen bij internationale overeenkomsten.

De gewone rechterlijke macht

In de constitutie zijn maar vier artikelen opgenomen die gaan over de gewone rechterlijke macht. Zo is bepaald dat de leden van de **zittende magistratuur** voor het leven benoemd worden, is de handhaving van het verbod van willekeurige detentie aan de rechterlijke macht opgedragen en mag de doodstraf niet opgelegd worden.

Er bestaat in beginsel **eenheid** van organisatie van de civiele en strafrechtspraak. De benamingen van de rechters op het zelfde niveau zijn echter anders. Zo kent het civiele recht een kantonrechter, de rechtbank, het hof en het *Cour de cassation* (een soort Hoge Raad). Het strafrecht kent dezelfde instanties, maar heeft er wel één extra: het **Cour d'assises**. Het is een niet-permanent college dat naar aanleiding van bepaalde strafzaken bijeen komt. Daarnaast bestaan er ook veel bijzondere rechterlijke instanties, zoals de kinderrechters en militaire rechtbanken.

Decentralisatie en deconcentratie*De regio*

Een **regio** is een territoriaal gedecentraliseerd overheidsverband en een eenheid van gedeconcentreerd rijksbestuur. In totaal kent Frankrijk 27 regio's. De door de regering benoemde *préfet de région* vertegenwoordigt de regering binnen de regio en geeft leiding aan de gedeconcentreerde rijksdiensten in de regio. Bij een rechtstreeks gekozen *conseil régional* berusten de gedecentraliseerde bevoegdheden. De **bevoegdheden** van de regionale besturen zijn vooral van sociaal-economische raad, zoals ruimtelijke ordening en openbaar vervoer.

Het departement

Het **departement** heeft gedecentraliseerd en gedeconcentreerd bestuur. Frankrijk telt er 101. Het gedeconcentreerde bestuur is in handen van de *préfet*. Hij is ook belast met het handhaven van de openbare orde. De rechtstreeks gekozen *conseil général* oefent de gedecentraliseerde bevoegdheden uit. De besturen van de departementen hebben ruimere bevoegdheden dan die van de regio's.

De gemeente

De **gemeente** is vooral een eenheid van gedecentraliseerd bestuur. Het voeren van een bevolkingsregister, lokale politie, onderhoud van wegen, sociale zaken, ruimtelijke ordening en onderwijs zijn de **voornaamste taken** van de gemeente.

Het buitenlands beleid*De totstandkoming van verdragen en overeenkomsten*

De president sluit en ratificeert verdragen onder contraseign van de minister-president en de betrokken ministers. Het decreet houdende bekendmaking geldt als goedkeuring. De president kan een wet die de bevoegdheid tot ratificatie verleent aan een referendum onderwerpen. **Overeenkomsten** worden door de regering gesloten.

Verdragen en overeenkomsten die afwijken van de constitutie

Een verdrag of overeenkomst kan vóór ratificatie of goedkeuring voorgelegd worden ter **beoordeling** aan de *Conseil constitutionnel* waarbij gekeken wordt naar zijn **conformiteit** met de constitutie. Als de *Conseil* vindt dat een of meerdere bepalingen inconstitutioneel is, kan de machtigingswet niet tot stand komen en ratificatie of goedkeuring niet plaatsvinden. Dit kan pas na wijziging van de constitutie.

De werking van verdragen en overeenkomsten binnen de nationale rechtsorde

In Frankrijk is **transformatie** van het internationale recht in nationaal recht niet vereist omdat het land een **monistisch stelsel** heeft. Vanaf hun bekendmaking prevaleren verdragen of overeenkomsten boven de wet. Als een verdrag niet bekend gemaakt is, weigert de rechter het toe te passen.

De Europese Unie

Frankrijk maakt deel uit van de **Europese Unie**. De regering moet aan de kamers van het parlement Europese ontwerp-richtlijnen en –verordeningen en andere voorstellen voorleggen, die ook aan de Europese Raad voorgelegd zijn. De kamers hebben de mogelijkheid de voorstellen aan **subsidiariteit** te toetsen en advies daarover naar de voorzitters van onder andere het Europees Parlement te sturen. Ieder verdrag dat strekt tot het uitbreiden van de EU moet onderworpen worden aan een **referendum**.

De grondrechten

Bronnen

Frankrijk kent de volgende **bronnen** van **grondrechten**:

- De eigenlijke tekst van de **constitutie**. De grondrechten staan niet in een speciaal gedeelte van de constitutie, maar staan hierin verspreid;
- De **Déclaration** van 1789. De *Déclaration* waarborgt onder andere het gelijkheidsbeginsel, het vrijheidsbeginsel en het *nulla poena*-beginsel;
- De **Préambule** van de constitutie van 1946. Hierin staan de waarborg van de beginselen die noodzakelijk zijn in deze tijd en van de fundamentele beginsel die erkend zijn door de wetten van de republiek. Volgens de eerste beginselen is een aantal klassieke en sociale grondrechten gegarandeerd. Voorbeelden hiervan zijn de gelijkheid van man en vrouw en het asielrecht;
- De **Charte de l'environnement** van 2005. In het handvest staan allerlei beginselen en rechten met betrekking op het milieu;
- **Verdragen**. Voorbeelden hiervan zijn het EVRM en het IVBPR.